

Kurjerių asociacija

Gegužės 1-osios profesinės sąjungos padalinys

A. Juozapavičiaus pr. 21-37, LT-45256 Kaunas

Juridinio asmens kodas 30486681

Tel. +370 647 94289

El. p. kurjeriai@g1ps.lt

2021 m. gruodžio 8 d.

Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai

KURJERIŲ ASOCIACIJOS NUOMONĖ DĖL SKAITMENINIŲ PLATFORMŲ IR NUO JŲ PRIKLAUSOMŲ PASLAUGŲ TEIKĖJŲ VEIKLOS REGULIAVIMO

Kurjerių asociacija telkia skaitmeninių platformų darbuotojus, asociacijos nariai - kurjeriai, dirbantys per Wolt, Bolt Food, ir kitas maisto pristatymo užsiimančias platformas.

Maisto pristatymo platformos sukūrė gana populiarią paslaugą klientams ir galimybę dirbti ir užsidirbti lanksčiomis sąlygomis, per savarankiško darbo formas, dirbant tiek, kiek nori, ir kada nori. Šiuo požiūriu, šių platformų ekonominis ir socialinis vaidmuo Lietuvoje yra pozityvus.

Papildomo ar dalinio darbo laisvu grafiku galimybės Lietuvoje visados buvo labai ribotos, maisto pristatymo skaitmeninės platformos jas gerokai praplėtė, tuo pačiu suteikdamos patrauklų paslaugos teikėjo (darbuotojo) nepriklausomybės laipsnį, jeigu lyginti su standartiniais darbo santykiais.

Kaip paslaugų teikėjai (darbuotojai) labai gerai vertiname šią platformų sukurtą galimybę ir ją naudojamės. Kita vertus, darbo per skaitmenines platformas patirtis mums rodo, kad yra tam tikrų problemų ir rizikų, dėl kurių gali būti reikalingas specifinis skaitmeninių platformų reguliavimas teisės aktais.

Todėl sveikiname iniciatyvą Europos Sąjungos lygiu teisiškai sureguliuoti skaitmeninių platformų ir jose dirbančių asmenų santykius. Iš asociacijos darbo patirties matome, kad šiuo metu santykiai tarp platformų ir darbuotojų ar vadinamųjų partnerių neturi aiškaus teisinio apibrėžimo, egzistuoja skirtingos teisinės sutartys, taip pat, nėra užtikrintas šalių teisių ir pareigų balansas, tinkama socialinė apsauga bei galimybės vesti socialinį dialogą.

Kodėl reikalingas reguliavimas?

Nors per platformas dirbame kaip savarankiškai dirbantys asmenys (pvz. įregistravę individualią veiklą ar įmones, kurių nariai (savininkai) priskiriami savarankiškai dirbančių asmenų kategorijai), ekonominiu požiūriu mūsų veikla nėra visiškai savarankiška, kadangi, pavyzdžiui, tokio pobūdžio maisto pristatymo kurjerio veikla nelabai galėtų egzistuoti be skaitmeninės platformos kaip pagrindinio paslaugos klientui teikėjo, viena pati atviroje rinkoje. Todėl tai nėra visai savarankiška veikla, o nuo platformos priklausanti, tik iš dalies savarankiška veikla. Kalbant ekonominiemis sąvokomis, jeigu žiūrime per savarankiško darbo, o ne darbo santykių prizmę, per platformas dirbantys kurjeriai nėra nepriklausomi paslaugų teikėjai (*independent contractors*), jie yra priklausomieji paslaugų teikėjai (*dependent contractors*).

Kadangi platformų valdytojai yra didelės verslo įmonės, o priklausomieji paslaugų teikėjai yra dažniausiai fiziniai asmenys, egzistuoja galios persvara, kurią platforma turi paslaugų teikėjų atžvilgiu. Sutartyse su paslaugų teikėjais platformos dažniausiai pasilieka sau teisę vienašališkai nustatyti įkainius ir kitas sąlygas, ir tą teisę aktyviai naudoja. Paslaugų teikėjams lieka tik prisitaikyti prie platformos nustatomų įkainių ir sąlygų. Tokiu būdu, egzistuoja galimybė, kad susidarius tam tikroms aplinkybėms, pavyzdžiui, kai ekonomikos augimo fazę pakeis ekonominio nuosmukio fazė, platformos gali smarkiai pabloginti kurjerių padėtį.

Darbo santykiuose, darbuotojų teises ir interesų apsaugą užtikrina darbo kodeksas bei kolektyvinių derybų galimybės, o santykiuose tarp skaitmeninių platformų ir nuo jų priklausomų paslaugų teikėjų nėra standartų ir saugiklių, kurie apsaugotų nuo didesnio ekonominio išnaudojimo, užtikrintų minimalaus atlygio lygį, orias ir saugias darbo sąlygas, bei socialines garantijas. Todėl, mūsų požiūriu, turi atsirasti tam tikras teisinis reguliavimas, kuris tuos standartus ir saugiklius užtikrintų.

Netgi esant gerai ekonomikos padėčiai, platformos jau dabar savo galios persvarą priklausomųjų paslaugų teikėjų atžvilgiu kartais naudoja prasilenkdamos su teisingumu ir teise. Pateiksime konkretų pavyzdį.

Pavyzdžiui, Lietuvoje būta keletas atvejų, kai platformos nutraukė su kurjeriais sutartis, nors tam nebuvo tokio pagrindo, kuris nurodytas sutartyse tarp platformos ir kurjerių. Žinome atvejį, kai platforma, nutraukdama sutartį su kurjeriu, tiesiog pateikė teiginį: "sutartį nutraukiame todėl, kad netenkino jūsų teikiamų paslaugų kokybė", nesutikdama sukongretinti ir pagrįsti konkrečiais faktais, paaiškinti kažką daugiau, nors kurjeriui iki to laiko nebuvo teikiama informacija apie tai, kaip jo paslaugas vertina platformos klientai arba pati platforma. Tai akivaizdžiai neteisinga ir palieka erdvės platformos piktnaudžiavimui, pažeidžiant sutarties esmę. Platforma, pavyzdžiui, gali pateikti tokią sutarties nutraukimo priežastį formaliai ir fiktyviai, nors sutartį iš tikro nutraukia dėl kitų neatskleidžiamų priežasčių, kurios nenumatytos sutartyje ir yra nesusijusios su teikiamų paslaugų kokybe. Kai neteikiama informacija apie paslaugų kokybės vertinimą, nėra galimybės patikrinti, ar platforma nepažeidžia sutarties, nurodydama būtent tokią sutarties nutraukimo priežastį.

Pagal civilinę teisę, tokie paslaugų teikimo sutarties šalių ginčai galėtų būti sprendžiami bylinėjantis teismuose, tačiau fiziniai asmenys neturi tokių galimybių teisiniams ginčams, kokias turi didelės verslo įmonės, dėl to mūsų nuomone, tinkamesnis būdas būtų reguliuoti preventyviai.

Darbo santykiai pagal darbo sutartis ar savarankiško darbo formas?

Šiuo metu Lietuvoje maisto pristatymo skaitmeninių platformų veiklos modeliai daugiausiai naudoja ne darbo sutartis su kurjeriais, o paslaugų teikimo sutartis.

Manome, kad Europos Sąjungos lygmens reguliavimas turėtų užtikrinti visų per skaitmenines platformas dirbančių asmenų teises, saugias ir orias darbo sąlygas, galimybes kolektyvinėms deryboms ir socialiniam dialogui, bei socialines garantijas, nepriklausomai nuo to, koks jų statusas - ar kaip darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, ar kaip savarankiškai dirbančių asmenų, dirbančių pagal paslaugų sutartis.

Darbo santykiams būdingas aukštas pavaldumo laipsnis, darbuotojas turi daugiau įsipareigojimų, pvz. būti darbe nustatytu laiku, atidirbti tam tikrą darbo valandų normą, vykdyti darbdavio nurodymus. Darbdavys turi aprūpinti darbuotoją darbo priemonėmis, užtikrinti darbų saugą, mokėti atlyginimą už darbo laiką. Darbo santykiuose irgi galimas nemažas lankstumas, darbas pagal individualų grafiką, todėl skaitmeninės platformos galėtų taikyti ir darbo santykių modelį, ir kai

kurios jį taiko. Manome, kad reguliavimas galėtų įpareigoti platformas sudaryti galimybę turėti darbo sutartį su platforma tiems per platformas dirbantiems asmenims, kurie to pageidautų.

Iš kitos pusės, kadangi didelę dalį kurjerių iš esmės tenkina dabar esantis platformų veiklos modelis Lietuvoje, kai dirbama pagal paslaugų sutartį, per savarankiško darbo formas, ir suteikiamas aukštesnis nepriklausomybės laipsnis bei mažiau įsipareigojimų nei darbo santykiuose, manome, kad Europos Sąjungos lygmens reguliavimas neturėtų reikalauti, kad visi paslaugų teikėjai skaitmeninėse platformose turi būti įdarbinami per darbo sutartis. Jeigu tarp platformos ir asmenų egzistuoja darbo santykių esmė, tada turėtų būti reikalavimas, kad būtų sudarytos darbo sutartys, o ne dirbama pagal fiktyvias paslaugų teikimo sutartis, bet jeigu per platformą dirbančių asmenų pavaldumo ir įsipareigojimų laipsnis yra labiau atitinkantis civilinių santykių esmę, tada darbas per savarankiško darbo formas, tokias kaip individuali veikla, yra tinkamas sprendinys. Bet, kaip jau minėta, kadangi tokia savarankiška veikla nėra pilnai savarankiška, o yra priklausoma nuo platformos, tokių per skaitmenines platformas savarankiškai dirbančių asmenų teisės (pvz. teisė į kolektyvines derybas, teisė streikuoti) ir soc. garantijos turėtų būti aiškiai teisiškai įtvirtintos.

Kokio reguliavimo reikia?

1. Sutarčių sąlygų standartai. Tam, kad platformos nepiktnaudžiautų ir nemanipuliuotų civiliniais santykiais ir civiline teise, sudarydamos tokias sutartis su paslaugų teikėjais, kuriose yra fiktyvių arba apgaulingų sąlygų, arba tokių sąlygų, kurios lemtų didelį išnaudojimą ir paslaugų teikėjų esminių interesų pažeidimus, teisės aktai galėtų numatyti, kokio pobūdžio sąlygos yra privalomos, ir kokio pobūdžio sąlygos yra draudžiamos šiose sutartyse.

2. Tais atvejais, kai platformos pasirinkę ne darbo santykių modelį, o sudaro sutartis su paslaugų teikėjais, kurie veikia per savarankiškos veiklos formas, galima būtų apibrėžti tokių nuo platformų priklausančių paslaugų teikėjų statusą kaip specifinę savarankiško darbo rūšį (pvz. „per skaitmenines platformas savarankiškai dirbantys asmenys“), ir tokiems savarankiškai dirbantiems asmenims suteikti papildomas teises ir socialines garantijas. Pvz. teises kolektyviai derėtis dėl įkainių ir sąlygų, teises kolektyviai streikuoti, draudimą nuo nelaimingų atsitikimų atliekant paslaugas platformoje, draudimą nuo nedarbo. Platformos galėtų būti įpareigosotos ne tik turėti sutartis su kiekvienu paslaugų teikėju atskirai, bet ir kolektyvines sutartis su paslaugų teikėjų atstovais.

3. Norėtume pabrėžti, kad platformos turi naudą iš to, kad kurjeriai nėra samdomi darbuotojai, nes jeigu platformos būtų darbdaviai, jos turėtų arba suteikti darbo funkcijoms atlikti reikalingas transporto priemones, arba kompensuoti darbuotojams už darbuotojų nuosavų transporto priemonių naudojimą darbo funkcijoms atlikti. Tokiu būdu platformas valdančios įmonės išvengia didelių kapitalo investicijų į transportą ir su įmonės transporto naudojimu susijusių išlaidų. Kaip savarankiškai dirbantys asmenys, kurjeriai priima tokią dalykų padėtį kaip natūralią, ir jai neprieštarauja, tačiau, manome, tai tuo labiau pagrindžia kolektyvinių derybų ir susitarimų dėl įkainių reikalingumą. Tais atvejais, kai platformos dirba per ne darbo santykių modelį, platformų reguliavimas galėtų drausti platformoms vienašališkai nustatyti paslaugų įkainius platformoje ir įpareigoti įkainius nustatyti per kolektyvines derybas ir susitarimus su paslaugų teikėjų atstovais.

4. Algoritmai ir informacija dirbant per skaitmenines platformas yra labai svarbus, lemiantis veiksnys. Todėl reguliavimas būtinai turi liesti šį aspektą.

Jeigu platformoje atliekamas automatizuotas paslaugų teikėjų efektyvumo monitoringas, jeigu jie reitinguojami, ir atitinkamai platforma jiems priskiria daugiau arba mažiau užsakymų, bet visa ta informacija yra slapta, naudojama tik pačios platformos, (ir net pats tokio pobūdžio duomenų naudojimo faktas yra slepiamas), paslaugų teikėjas neturi galimybės prisitaikyti prie algoritmo ir

reguluoti savo veiklos efektyvumą taip, kad gautų daugiau užsakymų ir uždirbtų daugiau. Užsakymų paskirstymas tampa netolygus, paslaugų teikėjui neturint galimybių racionaliai keisti savo padėtį ar reitingą. Todėl platformos galėtų būti įpareigos:

- a) išsamiai informuoti nuo jų priklausomus paslaugų teikėjus apie platformos algoritmų veikimo principus;
- b) derėtis su paslaugų teikėjais ir jų atstovais dėl to, ar galima ir kaip galima paslaugų teikėjus reitinguoti;
- c) reguliariai teikti kiekvienam paslaugų teikėjui visus statistinius duomenis ir rodiklius, kuriuos platforma renka ir skaičiuoja bei naudoja apie jo veiklą platformoje;
- d) kolektyviniams paslaugų teikėjų atstovams reguliariai teikti platformos renkamus ir naudojamus suminius duomenis ir rodiklius apie visų paslaugų teikėjų teikiamas platformoje paslaugas;
- e) reguliariai teikti kiekvienam paslaugų teikėjui informaciją apie tai, kaip klientai ir platforma vertina jo teikiamų paslaugų kokybę, jeigu tokius duomenis platforma renka ir fiksuoja.